

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7229

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK**

ГОДИНА 1

VOLUME I

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF LAW**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF LAW**

За издавачот:
Проф. д-р Стеван Алексоски

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Борис Крстев
Проф. д-р Стеван Алексоски
Доц. д-р Љупчо Сотировски
М-р Ана Никодиновска

Редакциски одбор

Проф. д-р Стеван Алексоски
Доц. д-р Јован Ананиев
М-р Ана Никодиновска

Главен уредник

Проф. д-р Стеван Алексоски

Одговорен уредник

Доц. д-р Јован Ананиев

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“-Штип
Правен факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Saša Mitrev, Ph.D
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Boris Krstev, Ph.D.
Prof. Stevan Aleksoski, Ph. D
Ass. Prof. Ljupčo Sotirovski, Ph. D
Ana Nikodinovska, M.A.

Editorial staff

Prof. Stevan Aleksoski, Ph. D
Ass. Prof. Jovan Ananiev, Ph. D
Ana Nikodinovska, M.A.

Managing editor

Prof. Stevan Aleksoski, Ph. D

Editor in chief

Ass. Prof. Jovan Ananiev, Ph. D

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)

Technical editor

Slave Dimitrov
Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of law
Krste Misirkov b.b.,
PO box 201, 2000 Stip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

ПРЕДГОВОР

м-р Ана НИКОДИНОВСКА БИО-БИБЛИОГРАФИЈА НА ПРОФ. Д-Р ВАНЧЕ СТОЈЧЕВ	9
д-р Стеван АЛЕКСОСКИ НИСКАТА РЕЗИЛИЕНТНОСТ И КРИМИНОГЕНИТЕ ОСОБИНИ НА ЛИЧНОСТА НА МАЛОЛЕТНИТЕ ДЕЛИКВЕНТИ ВО РМ	25
д-р Јован АНАНИЕВ УЛОГАТА НА ПАРТИСКОТО ЧЛЕНСТВО ВО ВНАТРЕПАРТИСКИТЕ АКТИВНОСТИ И ВО ИЗБОРНАТА КАМПАЊА	49
д-р Војо БЕЛОВСКИ НАЧЕЛО НА НЕДИСКРИМИНАЦИЈА - ЗАБРАНА НА ДИСКРИМИНАЦИЈАТА	63
д-р Тодор ВИТЛАРОВ УЛОГАТА НА ЈАВНИОТ ОБВИНИТЕЛ ВО НОВИОТ НАЦРТ НА ЗАКОНОТ ЗА КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА	77
м-р Илија ГРУЕВСКИ СТРУКТУРАТА НА КАПИТАЛОТ КАКО ФАКТОР ВО ВРЕДНУВАЊЕТО НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА И ИНВЕСТИЦИОНИТЕ ВЛОЖУВАЊА	87
м-р Олга ЃУРКОВА КАЗНЕНО-ПРАВНА УРЕДЕНОСТ НА ПРОИЗВОДСТВО И ДИСТРИБУИРАЊЕ НА ДЕТСКА ПОРНОГРАФИЈА ПРЕКУ МАС - МЕДИУМИТЕ (СВЕТСКО И МАКЕДОНСКО ИСКУСТВО)	107
м-р Андон МАЈХОШЕВ БЕЗБЕДНОСТА И ЗДРАВЈЕТО НА РАБОТНИЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	129
м-р Наташа МАКСИМОВА, м-р Влатко Т. ЈОВАНОВСКИ, м-р Лимонка ЛАЗАРОВА КОМПЈУТЕРСКА И МРЕЖНА БЕЗБЕДНОСТ НА СИСТЕМИ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ДОКУМЕНТИ	147
д-р Елизабета МИТРЕВА, м-р Весна ПРОДАНОВСКА ПРОЕКТИРАЊЕ И ИМПЛЕМЕНТИРАЊЕ НА TQM СИСТЕМОТ ПРЕКУ ТИМСКАТА РАБОТА	155

м-р Кристина МИШЕВА ДРУШТВО ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ОТВОРЕНИ ИНВЕСТИЦИСКИ ФОНДОВИ.....	169
м-р Горан НАЦИЌ ПРЕДМЕТОТ НА ПРИМЕНА НА РЕГУЛАТИВАТА БР. 44/01.....	183
м-р Ана НИКОДИНОВСКА ПРАВОТО НА САМООПРЕДЕЛУВАЊЕ НА НАРОДИТЕ И ПРАВОТО НА СЕЦЕСИЈА КАКО ПОСЛЕДНА ИНСТАНЦА ОД ПРАВОТО НА САМООПРЕДЕЛУВАЊЕ	197
д-р Владо ПОПОВСКИ ТАНЗИМАТСКИТЕ РЕФОРМИ И СТАТУСОТ НА МАКЕДОНСКИОТ НАРОД ВО ТУРСКАТА ИМПЕРИЈА ВО ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XIX И ВО ПОЧЕТОКОТ НА XX ВЕК	213
Марија РАДЕВСКА ОБЛИГАЦИОНИ ОДНОСИ НАСТАНАТИ СО ПРИЧИНУВАЊЕ ШТЕТА ВО МАКЕДОНСКОТО ПРАВО	229
м-р Страшко СТОЈАНОВСКИ НАЦИИТЕ И НАЦИОНАЛИЗМОТ НА БАЛКАНОТ.....	249
Анета СТОЈАНОВСКА ПРОЦЕСОТ И МЕТОДИТЕ НА ПРИЗНАВАЊЕ НА ДРЖАВИ.....	265
м-р Борка ТУШЕВСКА АКРЕДИТИВОТ КАКО СРЕДСТВО ЗА ПЛАЌАЊЕ ВО МЕГУНАРОДНИОТ ПРОМЕТ.....	275

ПРЕДГОВОР

Правниот факултет во Кочани, кој е основан на 27 март 2007 година како дел од поширокото семејство во рамките на Универзитетот „Гоце Делчев“, ја одбележа третата година од своето постоење. Почетоците на оваа високообразовна институција се карактеризираа со слаба кадровска и просторна екипираност, но беа поткрепени со силен елан и ентузијазам, и со уште поголема желба да се твори и да се придонесе во унапредувањето на високообразовните процеси во Република Македонија. Сето ова е во чекор со евроинтегративните процеси на постојана примена на европските методи и стандарди во научно-образовниот процес и на безрезервно залагање за обезбедување на квалитетно образование за нашите студенти.

Ние сметаме дека вечната движечка сила на науката и образованието е когнитивниот момент на осознавање на највозвишените *вредности* на човековото битие - знаењето, умењето, вистината и честа - без кои не може да се замисли ниедно современо општество.

Во тие рамки, ова прво издание на Годишниот зборник на Правниот факултет претставува заокружување на првата етапа од целите што си ги поставивме во почетокот и што продолжуваме да ги остваруваме преку: образување на стручно-научни кадри од областа на правото, јавната администрација, европското право и новинарството на прв и втор циклус на студии; спроведување во континуитет на европскиот модел на едукација, на европските стандарди и трендови во вкупниот образовен процес; промовирање на научноистражувачки проекти, со цел да се негува и унапреди научната и развојната мисла и да се овозможи нивна практична примена во секојдневниот живот.

Ad perpetuam rei memoriam, ни претставува особена чест да го споменеме и големецот – еден од основачите и творците на Правниот факултет, без кого Факултетот немаше да биде она што е сега, и кому, впрочем, му го посветуваме овој Зборник - професорот д-р Ванче Стојчев.

Штип, декември 2009 година

Проф. д-р Стеван Алексоски, декан

Проф. д-р ВАНЧЕ СТОЈЧЕВ

(15.2.1951 г., Црвулево – 30.9.2009 г., Скопје)

ДРУШТВО ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ОТВОРЕНИ ИНВЕСТИЦИСКИ ФОНДОВИ

Апстракт: Следејќи ја светската динамика, а особено европската, во развивањето на не-банкарските институционални инвеститори, неминовно се создаде односно наложи развивање на македонскиот пазар на капитал, а со тоа и потреба од донесување на нова законска регулатива која го отвори македонскиот пазар на капитал надвор од границите за „малите“ домашни и/или странски индивидуални и/или институционални вложувачи. Отворените инвестициски фондови и, во последниве години, друштвата за управување со отворените инвестициски фондови заземаа место на македонскиот пазар на капитал, со тенденција во иднина да бидат едни од влијателните учесници на македонскиот пазар на хартии од вредност.

Новиот Закон за инвестициски фондови во поголем дел кореспондира со упатствата на Европската унија, кои се однесуваат на друштвата за колективно инвестирање во преносливи хартии од вредност (ДКИПХВ), внесувајќи промени посебно во делот за отворените инвестициски фондови и друштвата кои управуваат со отворените инвестициски фондови. Овие законски промени беа и поттик авторот да даде краток осврт на друштвата за управување со отворените инвестициски фондови.

Клучни зборови: *друштва за управување со отворени инвестициски фондови, отворени инвестициски фондови, Закон за инвестициски фондови, директиви на Европската унија – директиви кои се однесуваат на ДКИПХВ.*

INVESTMENT FUNDS MANAGEMENT COMPANY

Abstract: Following the world wide dynamic, especially the european one in the development of the non-banking institutional investors, has generated influence on the Macedonian capital market, and has implicated the need for a new legislative which has opened the Macedonian boundaries for the retail domestic and/or foreign, individual and/or institutional investors. Open-end funds and the investment funds management companies took a place at the Macedonian capital market taking a direct path to be one of the influence players at the Macedonian securities market in the future.

The new Law of the Investment funds corresponds with the EU Directive that refers to the undertakings for the collective investments in transferable securities (UCITS), especially the part that refers to the open-end investment fund and their management companies. These changes in the legislation of the investment funds were the reason why the author in this abstract took same market point of these kind of investment institutions.

Key words: *investment management companies, open-end investment funds, The Law of Investment funds, EU directives- (UCITS) directive.*

Вовед

Друштвата за управување со инвестициските фондови се влијателни учесници на пазарот на хартии од вредност, чија основна дејност е управување со имотот на инвестициските фондови. На глобално ниво фондовите располагаат со голем имот, па оттука нивното влијание (вложување или повлекување од пазарот) значително може да придонесе за стабилизирање и растење на пазарот на капитал или дестабилизирање на пазарот на капитал во една земја, предизвикувајќи финансиска криза.

Професионалното управување и лесната достапност за „малите“ инвеститори, големата флексибилност и ефикасност во мобилизација на паричните средства на инвеститорите, придонесе овој вид институционални инвеститори да предизвикаат вистински „бум“ на меѓународниот финансиски пазар во последниве декади, посебно кон крајот на минатиот век.

Друштвата за управување со инвестициските фондови претставуваат тип на финансиски медијатори за колективно инвестирање, кои во земјите во развој сè уште се во зародиш. Бидејќи не располагаат со голем имот, нивното влијание на финансискиот систем во овие земји е многу мало, речиси незначајно на нивниот пазар на капитал, а поради економската кризата во светски рамки не можеме ни да зборуваме за значителен

развој и влијание на овој тип институционални инвеститори, барем не на некој краток рок. Меѓутоа, секоја политички и економски стабилна земја со добра правна регулатива, поголема транспарентност и контрола во работата и заштита на инвеститорите би ја отворила својата внатрешна економија на меѓународно ниво и со тоа би успеала да ги задржи постојните и да привлече нови (домашни и странски) инвеститори.

Појава на друштвата за управување со отворени инвестициски фондови во Република Македонија

Друштвата за управување со отворените инвестициски фондови, гледајќи пошироко, се појавуваат во почетокот на минатиот век.¹

Во Република Македонија првата законска рамка друштвата за управување со инвестициски фондови ја доживуваат во 2000 година² и тогаш се разликуваа два вида на фондови: отворени и затворени фондови, па според тоа постоеја и друштва за управување со отворени фондови и друштва за управување со затворени фондови.³ Меѓутоа, дури неколку години подоцна на територијата на Република Македонија се основаа првите друштва за управување со инвестициски фондови. Во 2007 година, Законот за инвестициони фондови од 2000 година беше изменет и дополнет⁴ со што се создадоа услови за нови учесници на македонскиот пазар на хартии од вредност, а тоа е можноста за основање и работење на друштвото за управување со приватни инвестициски фондови и основање на приватни фондови.

1) И покрај тоа што раните почетоци на овој тип финансиско работење се појавува во Европа (поточно Холандија, Шкотска, Велика Британија, Франција и други земји) во периодот околу 80-тите години па наваму, сепак, првите организирани почетоци на менаџмент компаниите се врзуваат со Соединетите Американски Држави - земја која денес претставува ризница на многубројни типови и видови инвестициски фондови управувани од посебни менаџмент компании, друштва за управување со инвестициски фондови од отворен тип или инвестициски компании. Првиот американски отворен инвестициски фонд е основан во 1924 година во Бостон од страна на MFS Investment management (www.mfs.com). Оваа менаџмент компанија постои и денес и има над 1.650 вработени со капитал од над 160 милијарди американски долари.

2) Закон за инвестициони фондови, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 9 од 10 февруари 2000 година.

3) Во Република Македонија сè уште не се основани друштва за управување со затворени инвестициски фондови.

4) Закон за измена и дополнување на Законот за инвестиционите фондови, „Службен весник на Република Македонија“ бр.29 од 9.3.2007 година.

Првото друштво за управување со отворени инвестициски фондови е основано дури во 2007 година.⁵ Во правната доктрина и деловна практика се претпоставува дека ваквата задоцнета реакција се должи на недоволно развиениот пазар на хартии од вредност на територија на Република Македонија, недоволната заинтересираност на странските инвеститори, недоволното познавање на функциите, деловното работење и целта на постоењето на овој тип финансиски институции на домашните инвеститори, како и слабата заштита на инвеститорите, воопшто. Во последниве две години темпото за основање на друштвата за управување со инвестициски фондови, како и на основањето на инвестициски фондови значително се зголеми и покрај тоа што овој тип на институционални инвеститори се далеку од улогата да диктираат каква било динамика на македонскиот пазар на капитал. Потребата од следењата на развојот на европскиот пазар на капитал беше една од причините за донесување на нов закон за инвестициски фондови во 2009 година.⁶ Усогласувајќи го Законот со директивите на Европската унија кои се однесуваат на друштвата за колективно инвестирање во преносливи хартии од вредност (UCITS – undertakings for collective investment securities) се создаде поголема можност за отворање на македонскиот пазар на капитал за странски инвеститори, овозможувајќи поголема заштита на интересите на вложувачите и на друштвата за управување со инвестициските фондови и отвори една поширока рамка за делување на пазарите во светски рамки, но од друга страна повеќе ја зголеми контролата над работата на отворените фондови и над друштвата кои управуваат со отворените фондови.

5) И покрај тоа што првите почетоци на друштва за управување со отворени инвестициски фондови во Република Македонија може да се смета од 2005 година, кога Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС) издаде две дозволи на друштвата за управување со задолжителни пензиски фондови, овие друштва за управување со задолжителни пензиски фондови или друштва за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови имаат различен начин на основање, функционирање и регулирање од друштвата за управување на отворените инвестициски фондови регулирани според ЗИФ, затоа истите не треба да се поистоветуваат.

6) Закон за инвестициски фондови, „Службен весник на Република Македонија“ бр.12 од 28 јануари 2009 година.

Поим и основање на друштвото за управување со отворени инвестициски фондови

Според Законот за инвестициски фондови се прави разлика меѓу два вида на друштва за управување со инвестициските фондови:

- друштва за управување со отворени и затворени инвестициски фондови⁷ и
- друштва за управување со приватни инвестициски фондови.⁸

Друштвата за управување со инвестициски фондови се основаат како акционерски друштва или како друштва со ограничена одговорност, согласно со Законот за трговски друштва.⁹ Меѓутоа, во овој труд ќе се осврнеме само на Друштвото за управување со отворените инвестициски фондови (**во понатамошниот текст: Друштво за управување**).

Друштвото за управување врши работи на основање и управување со инвестициските фондови, односно вложување на паричните средства во свое име и за сметка на сопствениците на удели.¹⁰ Законското определување на поимот за друштвото за управување кореспондира со **Директивата 85/611/ЕЗЗ**¹¹ односно со нејзините измени и дополнувања направени во **Директивата 2001/107/ЕЗ**¹², каде според **чл. 1а, т.2** под „менаџмент компанија“ се подразбира секоја компанија чија редовна деловна активност е управување со **ДКИПХВ**¹³ во форма на инвестициски фондови со удели/заеднички фондови и/или со инвестициски компании (управување со колективно портфолио на **ДКИПХВ**).

7) На кои се однесува дел II од Законот за инвестициски фондови.

8) Дел III од Законот за инвестициски фондови.

9) Закон за трговски друштва, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 28 од 30.4.2004 година и измени и дополнување на Законот за трговски друштва, „Службен весник на Република Македонија“ бр.84 од 3.10.2005 година, бр.25 од 2.3.2007 година, бр. 87 од 15.7.2008 година и Одлука на Уставен суд на Република Македонија У.бр.177/2005 од 24.5.2006 година.

10) Чл.3 ст.1 од ЗИФ.

11) COUNCIL DIRECTIVE of 20 December 1985 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to undertakings for collective investment in transferable securities (UCITS) (85/611/EEC), OJ L 375 of 31.12.1985

12) DIRECTIVE 2001/107/EC of 21 January 2002 amending Council Directive 85/611/EEC on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to undertakings for collective investment in transferable securities (UCITS) with a view to regulating management companies and simplified prospectuses, OJ L 41 of 13.02.2002.

13) Друштва за колективно инвестирање во преносливи хартии од вредност (Undertakings for collective investment in transferable securities).

Друштвото за управување е акционерско друштво со седиште во Република Македонија, основано од домашни и/или странски физички и/или правни лица со минимум номинален износ на основна главнина од 125.000 евра,¹⁴ во денарска противвредност по среден курс на Народна банка на Република Македонија, кое добило дозвола за вршење работи за основање и управување со отворени инвестициски фондови. Значи, уште при основањето друштвата за управување се разликуваат од „класичните“ акционерски друштва основани според Законот за трговски друштва, каде во член 273, став 1 се пропишува „*најмалиот номинален износ на основната главнина, кога друштвото се основа симултано, без јавен повик за запишување изнесува 25.000 евра во денарска противвредност, според среден курс на Народна банка на Република Македонија, објавен на денот пред усвојувањето на Статутот, односно на денот пред донесувањето на одлуката за промена на основната главнина, а кога друштвото се основа sukcesивно, преку јавен повик за запишување акции, тој изнесува најмалку 50.000 евра во денарска противвредност*“.

Основен акт на друштвото за управување е *статутот* на друштвото, кој се усвојува на акционерското собрание на друштвото за управување. Во статутот на друштвото се уредува организацијата и функционирањето на друштвото, па покрај задолжителната содржина на статутот определена со чл. 287 ст.1 од Законот за трговски друштва, статутот на друштвото за управување содржи одредби и за:

- *начинот на вложување на главнината;*
- *основање и управување со инвестициските фондови, во свое име и за сметка на отворениот инвестициски фонд и*
- *други работи од значење за работењето на друштвото.*¹⁵

Согласност на статутот на друштвото за управување, по доставено барање, дава Комисијата за хартии од вредност. Барањето за давање согласност на статутот може да се поднесе истовремено со барањето за издавање дозвола за работење на друштвото за управување.

Друштвото за управување не може да започне со работа без претходно добиено решение за одобрение од Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија (*понатаму во текстот: КХВ*), поради

14) Според Законот за инвестициони фондови и измените и дополнувањата на Законот за инвестициони фондови од 2007 година, основната главнина на друштвото за управување изнесуваше 100.000 евра во денарска противвредност. Почетниот капитал на друштвото за управување е зголемен и кореспондира на чл. 5а, ст.1 Директива 2001/107/ЕЗ. Така, друштвата за управување кои ја немаат усогласено оваа одредба ќе треба тоа да го сторат во почетокот на наредната година, односно една година по стапувањето на сила на ЗИФ.

15) Чл.17, ст.2 од ЗИФ.

што друштвото за управување поднесува барање за дозвола за работење до КХВ кон кое ја приложува останата потребна документација, согласно со член 9, став 3 од Законот за инвестициски фондови и Правилникот на КХВ¹⁶ со кои поблиску ги пропишува начинот, постапката и потребната документација за добивање дозвола за работење на друштвото за управување. Во рок од 90 календарски дена од денот на доставување на барањето, КХВ донесува решение за одбивање¹⁷ или одобрување на барањето за издавање дозвола за работење на друштвото за управување. По одобрувањето на барањето на дозвола, својството на правно лице друштвото за управување го стекнува по уписот во трговскиот регистар што се води во Централниот регистар на Република Македонија.

Со оглед на фактот дека друштвата за управување се основаат како акционерски друштва, не треба посебно да се нагласува дека во принцип ја имаат акционерите коишто сите важни одлуки во врска со работењето и деловното работење на овие друштва ги донесуваат на собрание на акционери. Обемот на власта на секој акционер зависи и е определен од бројот на акциите со право на глас, коишто ги поседува. Акционерот своите права (*право на глас во собранието, право на исплата на дивиденда и право на исплата на дел од остатокот на ликвидационата односно стечајната маса на друштвото*) во друштвото за управување ги остварува на собранието на акционери, каде секоја обична акција дава право на еден глас.

На македонскиот пазар на капитал постојат 6 регистрирани друштва за управување со инвестициски фондови: Илерика фонд менаџмент АД Скопје, Инново статус АД Скопје, КД фондови АД Скопје, Мој фонд АД Скопје, Сава инвест АД Скопје и КБ публикум инвест АД Скопје. Акционери на претходно споменатите друштва се странски правни и физички лица и домашни правни и физички лица. Говорејќи конкретно, три од друштвата за управување се основани од друштва за управување со инвестициски фондови од Република Словенија и истите имаат доминантен капитал, а постои само едно друштво основано од домашен капитал¹⁸.

16) Дел од правилниците што произлегуваат од Законот за инвестициски фондови се донесени и усогласени со Законот за инвестициски фондови, дел од правилниците се во фаза на јавна расправа, а дел сè уште не се донесени и истите Комисијата за хартии од вредност ќе треба да ги донесе и усогласи со Законот за инвестициски фондови во рок од една година од денот на влегувањето во сила на Законот за инвестициски фондови.

17) Против решението за одбивање на барањето за издавање дозвола за работење на друштвото за управување може да се изјави жалба до Комисијата за решавање на жалби од областа на пазарот на хартии од вредност во рок од 15 дена. Чл. 10, ст.3 од ЗИФ.

18) Поради финансиската криза ова друштво за управување веќе спроведува ликвидациона

Акционерот/акционерите кај македонските друштва за управување се претежно правни лица кои претходно имаат знаења, искуство и потребна стручност во вршење работи на основање и работа со друштва за управување со инвестициски фондови во земјата од која потекнуваат.

Почитувајќи го принципот *пасош на менаџмент компаниите*¹⁹ на земјите-членки на ЕУ, странско друштвото за управување може да основа подружница во Република Македонија согласно со Законот за инвестициски фондови. Поточно, *друштвата за управување со инвестициските фондови што имаат добиено дозвола за работење во која било земја-членка на Европската унија и земја-членка на Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД) може да ги врши истите услуги на територијата на Република Македонија преку своја подружница која има добиено дозвола за работење од Комисијата за хартии од вредност на Р. Македонија*²⁰.

Предмет на работење на друштвото за управување

Основен предмет на работење на друштвото за управување со отворени инвестициски фондови е *основање и управување со имотот* на отворените инвестициски фондови, во свое име, за сметка на сопствениците на документите за удел во отворените фондови. Ова произлегува од тоа што отворениот фонд нема својство на правно лице, па друштвото е тоа кое му дава правен субјективитет на фондот. Покрај ова, главна дејност поради која се основа овој тип на друштво, друштвото за управување врши и:

- *рекламирање и промоција на друштвото и на инвестициските фондови и обезбедување точност и веродостојност на рекламирањето и промоцијата на работењето на друштвото и на работењето на фондот/фондовите со кои управува и кога дел од тие работи се извршуваат од трети лица;*
- *управување со средства за сметка на индивидуален клиент врз*

постапка на отворениот фонд со кој управува, а со тоа и престанок на друштвото за управување. Причината поради која само ова друштво не успеа да се справи со ситуацијата во овој кризен период може да е поради тоа што ова друштво е единствено кое имаше само домашен капитал.

19) Чл. 6, ст.1 од Директивата 2001/107/ЕЗ државите-членки осигуруваат дека менаџмент компанија, овластена во согласност со оваа директива од надлежните органи на друга држава-членка може да ја врши во рамките на нивните територии активноста за која е овластена, било по пат на основање на филијала или врз основа на слободата да се обезбедуваат услуги.

20) Чл.11, ст.1 ЗИФ.

- основа на претходно склучен договор;*
- инвестиционо советување на клиенти;*
- продажба и откуп на удели;*
- утврдување на вредноста на имотот на инвестицискиот фонд и пресметка на цената на уделот;*
- водење деловни книги и сметки и изготвување на финансиски извештаи;*
- објавување и известување на акционерите и на сопствениците на уделите;*
- склучување договор со депозитарната банка;*
- донесување статут и проспект на фондот/фондовите и други акти потребни за основање и работење со фондот/фондовите;*
- усогласување на работењето на друштвото за управување со законите и другите прописи;*
- распределба на добивката од инвестицискиот фонд,*
- водење регистар на сопствениците на удели, односно акционери;*
- спроведување ликвидација на фондот и*
- други работи согласно со чл. 6 и Законот.*

Друштвото за управување ги инвестира прибраните средства на сопствениците на уделите во други компании зголемувајќи го имотот на фондот/фондовите со кои управува, а со тоа и неговиот имот, односно основна главнина²¹. Тоа управува со портфолиото на фондот/фондовите и се грижи за деловното работење, ангажирајќи стручни лица (портфолио менаџер²², инвестициски советник²³) водејќи се од принципите на транспарентност, професионалност, ликвидност, диверзификација на ризик, совесност, заштита на интересите на сопствениците, доверливост и тајност на податоците, непристрасност и постапување со внимание на добар стопанственик. Едно друштво за управување може да управува со повеќе инвестициски фондови, при што со портфолиото на секој фонд

21) Во случај кога вредноста на имотот на инвестицискиот фонд, односно фондовите со кои управува друштвото за управување го надмине износот од 100.000.000 евра, главнината на друштвото за управување треба да се зголеми за најмалку 0,02% од износот за кој вредноста на имотот на инвестицискиот фонд го надминува утврдениот граничен износ, но најмногу до 10.000.000 евра.

22) Лице кое согласно со Законот за хартии од вредност има добиено дозвола за работење на инвестиционен советник од Комисијата за хартии од вредност, чл. 2, ст.1, точка 12 .

23) Лице кое има положен стручен испит за инвестиционо советување и со дозвола од Комисијата за хартии од вредност може да врши услуги поврзани со инвестиционо советување на клиенти. Види чл. 150 од Закон за хартии од вредност, „Службен весник на Република Македонија“ бр.95 од 7.11.2005 година.

управува портфолио менаџер кој е вработен во друштвото за управување и истиот смее да управува со најмногу два инвестициски фонда.

Пренесување на дел од активностите на друштвото за управување со инвестициски фонд на трети лица

Друштвото за управување може да им пренесе дел од своите работи на трети лица. Видот на активностите кои може друштвото за управување да им ги пренесе на трети лица мора да бидат со претходна дадена согласност на Комисијата за хартии од вредност. Со пренесувањето на активностите на трети лица не смеат да бидат загрозувани интересите на сопствениците на уделите/вложувачите во фондот. Така, *рекламирањето на инвестициските фондови и продажбата на уделите*, како и *административните работи* (водење деловни книги и изготвување финансиски извештаи, утврдување на вредноста на имотот на инвестицискиот фонд и пресметка на цената на уделот, објавувања и известувања на акционерите и сопствениците на удели, издавање и откуп на удели, водење регистар на сопствениците на уделите и други работи утврдени со законот и Правилникот за начинот, постапката и видот на активности што може друштвото за управување со инвестициски фондови да им ги пренесе на трети лица) друштвото за управување може да им ги довери на трети лица.

Друштвото за управување може, за продажба на удели во негово име и за негова сметка, да овласти лице кое може да биде вработено во друштвото или друго лице кое е договорно ангажирано од страна на друштвото. Продажбата на удели може да ја вршат и правни лица (овластена банка, брокерска кука со дозвола за работа добиена од Комисијата и подружницата на брокерската кука која има дозвола за работа од Комисијата) кои склучуваат договор за посредување со друштвото.

Управувањето со имотот на инвестицискиот фонд не може да им биде пренесено на трети лица, тоа е единствено во надлежност на друштвото за управување.

Органи на друштвото за управување

Акционерите управувањето на друштвото му го доверуваат на посебен, колегијален орган за управување избран на *собранието на акционери* кој има слобода при изборот на системот на управување.

И покрај тоа што Законот за трговски друштва дозволува управувањето на акционерските друштва да биде организирано според едностепен или двостепен систем на управување, друштвата за управување

во Република Македонија се организирани според едностепен систем на управување. Тоа значи дека со друштвото за управување управува *одбор на директори* составен од извршни и неизвршни членови. Членовите на органите на управување ги поставува собранието на акционери и истото може да ги отповика пред истекот на времето за коешто биле избрани. Согласно за изборот на извршните членови на одборот на директори дава Комисијата за хартии од вредност. Секојдневното работење на друштвото за управување им се доверува на извршните членови на одборот на директори, поточно на извршниот директор²⁴ кој непосредно управува со друштвото под надзор на неизвршните членови на одборот на директори. Согласно со Законот за инвестициски фондови за членови на одборот на директори на друштвото за управување можат да бидат избрани деловно способни физички лица кои треба да поседуваат квалификации определени со Законот за работните односи²⁵ (општи услови) и Законот за инвестициски фондови (посебни услови), во смисла на тоа извршните членови на одборот на директори на друштвото за управување да мораат да имаат високо образование, да уживаат добра репутација, да имаат најмалку три години работно искуство стекнато при извршување на работи од областа на финансиите или деловното право, како и управување со средства. Законот пропишува обврска и најмалку двајца членови од извршните членови на одборот на директори да се во постојан работен однос во друштвото и истите да го застапуваат и претставуваат друштвото во односите со трети лица.²⁶

Кадровска, техничка и организациона оспособеност

Покрај гореспоменатата обврска за вработување, друштвото за управување има обврски и во однос на *кадровската оспособеност*, односно друштвото за управување треба да има вработено најмалку еден портфолио менаџер кој може да управува со најмногу два инвестициски фонда, да има вработено лице одговорно за контрола на усогласеноста на работењето на прописите, како и назначен овластен внатрешен ревизор. Ваквата законска обврска друштвата за управување треба да ја усогласат до почетокот на идната годината. И покрај тоа што ова ќе претставува додатно финансиско оптоварување и додатни трошоци на товар на друштвата

24) Правата, обврските и одговорноста на извршниот директор поблиску се уредуваат со договор склучен меѓу друштвото и извршниот директор.

25) „Службен весник на Република Македонија“ број 62/2005, 106/2008 и 161/2008.

26) Види член 18 од Закон за инвестициски фондови, чл.18, ст.1 и ст.2.

за управување, сепак на овој начин ќе се обезбеди поголема стручност, поделеност на работните задачи во друштвото за управување со што ќе се зголеми ефикасноста во работењето на друштвото за управување. Друштвото за управување треба да има и соодветен информациски и комуникациски систем за извршување на своите активности преку кој ќе се обезбедува точност, веродостојност и сигурност на податоците кои се внесуваат, обработуваат, пренесуваат и архивираат.

Надзор и контрола на друштвото за управување

Надзорот над друштвото за управување го вршат овластени лица вработени во КХВ²⁷. Доколку по извршениот надзор се утврдат неправилности односно прекршување на законските и подзаконските акти од страна на друштвото за управување, овластените лица се должни да му укажат на друштвото да управување, а доколку не се постигне некаква согласност да се поведе прекршочна постапка пред прекршочен орган и да се изрече прекршочна санкција во согласност со законските одредби.

Контролата над работењето на друштвото за управување врши КХВ која според начинот на извршување може да ја изведе **посредно** (преку континуирано следење на извештаите, деловните евиденции и другите документи кои друштвото за управување е должно да ги има) или **непосредно** (преку вршење директен увид на податоците од редовното работење на друштвото во неговите работни простории). КХВ може да врши и **редовна** (за што го известува друштвото за управување за датумот и предметот на контрола) и **вонредна** контрола (за што КХВ не го известува друштвото за контрола) над друштвото за управување.

Овластените лица на КХВ можат без ограничување да ги прегледуваат деловните книги и други документи на друштвата за управување со инвестициски фондови и поврзаните лица со нив. Заради успешна и беспрекорна контрола, КХВ треба да располага со квалификуван, обучен и стручен кадар кој ќе одговара навремено, совесно, непристрасно и чесно на зададените задачи.

27) Комисијата за хартии од вредност е основана е на 19.6.1992 година со Одлука на Владата на Република Македонија. Претставува самостојно и независно регулаторно тело кое врши јавни овластувања утврдени со Законот за хартии од вредност, Законот за инвестициони фондови, Законот за преземање на акционерски друштва и сите подзаконски акти, кои произлегуваат од закони.

ЗАКЛУЧОК

И покрај тоа што зборуваме за основање, организација и функционирање на друштвото за управување, сепак друштвото за управување и инвестицискиот фонд не можат да се замислат еден без друг (фондот претставува посебен ентитет кој нема својство на правно лице), а основната цел на постоењето на друштвото е управувањето со имотот на фондот во име и за сметка на сопствениците на уделите, затоа ваквата посебна издвоеност на друштвото од фондот не треба да се сфаќа толку ригидно туку повеќе како еден вид виртуелна поделба, со цел полесно да се објасни организацијата и функционирањето на друштвото за управување.

Друштвата за управување со отворени инвестициски фондови се релативно нови учесници на македонскиот пазар на хартии од вредност. Поради предностите со кои располагаат тие се интересни за вложување, посебно на „малите“ инвеститори кои поради недоволно знаење или немање доволно време да им посветат на потребните анализи пред да инвестираат оваа обврска им ја препуштаат на друштвата со професионално управување, кои вршат диверзифицирање на вложените средства со што го намалува ризикот на инвестирање, а со цел зголемување на добивката. Меѓутоа, треба да напоменеме дека овој тип на институции се примамливи не само за индивидуалните инвеститори, туку и за институционалните инвеститори. Донесувањето на Законот за инвестициски фондови и неговото усогласување со европските директиви кои се однесуваат на друштвата за колективно инвестирање во хартии од вредност од отворен тип го отвори македонскиот финансиски пазар за нови инвеститори, обезбедувајќи поголема заштита на инвеститорите преку ограничувањето на вложувањата на фондовите и зголемување на одговорноста на друштвата за управување и поголема контрола од страна на регулаторното тело на учесниците на пазарот, соработувајќи и разменувајќи информации со регулаторните тела од земјите-членки на ЕУ или ОЕЦД.

Периодов, друштвата за управување со инвестициските фондови се на работ на егзистенцијата како и многуте финансиски институции, меѓутоа по надминувањето на ваквата ситуација и стабилизирањето на македонскиот пазар на капитал, овој тип на инвеститори ќе успеат да си го заземат правото место во македонскиот финансиски систем, пополнувајќи ја алката која недостасуваше на македонскиот пазар на капитал.

Литература

- Закон за инвестициони фондови, „Службен весник на Република Македонија“ бр.9 од 10.2.2000 година.
- Закон за измена и дополнување на Законот за инвестициони фондови, „Службен весник на Република Македонија“ бр.29 од 9.3.2007 година.
- Закон за инвестициски фондови, „Службен весник на Република Македонија“ бр.12 од 28.1.2009 година.
- Закон за трговски друштва, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 28 од 30.4.2004 година.
- Измена и дополнување на Законот за трговски друштва, „Службен весник на Република Македонија“ бр.84 од 3.10.2005 година, бр.25 од 2.3.2007 година и бр. 87 од 15.7.2008 година.
- Закон за хартии од вредност, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 95 од 7.11.2005 година.
- Закон за измена и дополнување на Законот за хартии од вредност, „Службен весник на Република Македонија“ бр.25 од 2.3.2007 година.
- Закон за измена и дополнување на Законот за хартии од вредност, „Службен весник на Република Македонија“ бр.7 од 15.01.2008 година.
- Закон за работни односи, „Службен весник на Република Македонија“ број 62/2005, 106/2008 и 161/2008.
- DIRECTIVE of 20 December 1985 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to undertakings for collective investment in transferable securities (UCITS) (85/611/EEC), OJ L 375 of 31.12.1985.
- DIRECTIVE 2001/107/EC of 21 January 2002 amending Council Directive 85/611/EEC on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to undertakings for collective investment in transferable securities (UCITS) with a view to regulating management companies and simplified prospectuses, OJ L 41 of 13.02.2002.